

Ödevata 1947 - Fångvårdskolonin Ödevata

Stig Carlsson

Stig Carlsson jobbade som vaktkonstapel på Ödevata och denna berättelse är inlämnad av hans son Sune Carlson. Det har genom Gunnar Nilssons berättelser skrivits om Ödevata, men här skildras de intagnas förhållande på ett unikt sätt. Ett historiskt dokument om fångvård i slutet av 1940-talet.

Styresman: Josua Nilsson.

Överkonstapel: Knut Wirblad.

Fram till 15 april 1947 hade vaktkonstaplar från fängelset i Kalmar fått åka ut och tjänstgöra på kolonin i Ödevata i olika etapper. Men efter den 15 april blev personalen fast anställd vid Ödevata. Yngve Franzén och Stig Carlsson började då sina tjänster där. Samma år började också Bengt Pettersson, Vargsmåla.

Ödevata var en mindre gård som ägdes av landstinget men var förhyrd av Fångvården. Gårdens areal omfattade 16 tunnland inägor kring sjön och husen. Husen bestod av huvudbyggnaden, ladugård, kokhus, svinhus, redskapsbod samt snickarbod – ett litet timmerhus vid sjön. Djuren som fanns var fem kor, två hästar samt fem till tio grisar.

En intagen fick sköta djuren, utfodra och mjölka. Sedan fick husmor ta hand om mjölken, separera och kärna smör. Smöret fick ej utspisas i matsalen utan såldes till ett bageri. Rovor och betor odlades samt mycket havre skördades på förhyrd mark.

Kolonin kunde ta emot 27 personer vid den tiden. De intagna låg i rum med en till sex personer. Det var bara ladugårdskarlen som hade eget rum samt två intagna, som hjälpte till i köket. De låg i ett rum för två personer.

Det var skurgolv i alla rum och korridorer. På expedition, dagrum och matsal fanns linoleummattor. Det var mycket arbetsamt att vara städare. I korridorerna fanns tre tvättställ

men ingen vatten-toalett. I ett utrymme ovanför trappan fanns ett rum med en latrin med torvströ som var öppen endast på natten. Dagtid var det torrdass bakom ladugården som gällde.

De intagna fick gå i randiga linnekläder, som var av mycket bra kvalitet. När det var kallt fanns vadmalskläder som var varma. Det stora problemet var med skorna som de intagna fick ha efter varandra, de lagades och halvsulades på anstalten Hall i Södertälje. Strumporna var det också problem med. Den första tiden

lagades de av en intagen. Det var i regel en person som inte orkade med skogsarbete. Under senare tid skickades de till Hall för lagning. När vägarbeten började fick vi ej använda randiga kläder. Då blev det blåkläder och blå båtmössor som gällde.

Husmor fick utspisa de intagna enligt ett särskilt schema efter hur många intagna det var. Det var mycket noga med utvägningen som skulle stämma med utspisningens lista och förråd. Kontrollvägning skedde en gång i månaden.

Köket var mycket tungarbetat med vedspis och en fristående vedeldad gryta för potatis, gröt med mera. Som ”kylskåp” fanns en bassäng med is i källaren. Isen sågades upp från sjön



Stig Carlsson arbetade på Ödevataanstalten från 1947 fram till pensioneringen 1990. Han avled 2002, 77 år gammal. Stig var engagerad i hembygdsfrågor och var ledamot i Vissefjärda Hembygdsförenings styrelse under nio år. Efter sin verksamma tid på Ödevata flyttade Stig och hustrun tillbaka till deras hemby Klättorp där de bodde i den så kallade Smedgården.

på vintern och förvarades övertäckt med sågspån utanför köket.

Vid 07:30 var det frukost, då utdelades också dagsransonen av bröd. Den bestod av fyra till fem skivor bröd, 20 gram margarin, sex sockerbitar, ost eller korv. Det skulle räcka hela dagen. Sedan fick de en termos med kaffe. De som arbetade i skogen fick välling eller choklad med sig. När de kom hem var det middag i matsalen.

Första tiden kunde vi få gå en mil till arbetet i skogen. Så långt var det till exempel till arbetet i Klenemåla i Oskars socken. Arbetet kunde bestå av att hugga ved, massaved, props samt även timmer. Det fanns de som högg sex kubikmeter per två man, eller 100 bitar massaved, som var två meter långa och de skulle helbarkas. Det fanns personer som var så trötta på kvällen att de ej orkade gå ner i matsalen och äta. Efter en tid fick vi cyklar, men det blev problem även med dem, speciellt för arbetsledaren som var med. För ibland gick någon cykel sönder...

Anstalten uppvärmdes av en vedpanna som fanns i källaren under matsalen. Meterved inköptes av Skogssällskapet och skogvaktare Stig Sandestig förmedlade detta.

När en intagen kom till anstalten blev han inskriven i en liggare (liggaren är bevarad i arkivet). Han blev avvisiterad och därefter utrustad med anstaltens kläder, fick ett rum och sängplats. På expeditionen lades en kontobok upp för den intagne. Om han hade straffarbete skulle det vara egna medel, disponibla medel samt besparade medel. Av disponibla medel fick han handla för tio kronor i veckan. Beställning togs upp varje tisdagskväll av vaktkonstapeln. Varorna delades ut på lördag eftermiddag efter bastubadet och maten. På lördagarna arbetades det till klockan 12:00. Det var 48-timmars arbetstid då.

På söndagarna fick de intagna ta emot besök under två timmar från 13:00 till 15:00. Besöket var i dagrummet under uppsikt av vaktkonstapeln samt överkonstapeln.

Den intagne fick sända brev till anhöriga och vänner. Breven lades i en låda, i högra hörnet skulle stå den intagnes nummer

och breven var ej igenklustrade. För på expeditionen skulle överkonstapeln eller en utsedd tjänsteman läsa och bokföra var brevet skulle sändas samt sätta på frimärke och lacka igen kuvertet. Även ankommande brev skulle läsas på expeditionen av samma person.

Telefonen till anstalten var en privatlinje till Alsjö station där vi gick ut på järnvägens linje för att det skulle vara nattelefon ut i Sverige (Emmaboda 64). Den intagne fick bara ringa om brådskande ärende på tjänstetelefon. Den intagne fick ej inneha några pengar eller andra värdeföremål, de skulle förvaras på expeditionen.

Från 1949 förändrades den lilla idyllen i Ödevata, då påbörjades vägarbete från Eskilsryd till Alsjöholm. Vi fick bygga upp en barack där nuvarande kök och matsal ligger. Där kunde man placera 14 man. Så på en gång bestod anstalten nu av 40 intagna samt att det ofta var överbeläggning. Så hade anstalten förändrats under årens lopp. Med utbyggnad av mekanisk verkstad, fyra personalverkstäder, tre paviljonger för intagna där tidigare ladugård stod. Ny köks- och matsalsbyggnad hade tillkommit och huvudbyggnaden var endast för administration. Det var många förändringar av anstalten på de 43 år av mitt liv som jag var verksam där.

Redaktionen tillägg:

Kriminalvårdsanstalten Arbetshemmet i Ödevata, för vilket landstinget var huvudman, började sin verksamhet år 1923 och upphörde 1952. Under åren 1943-1952 bestod verksamheten blott i hänvisning av intagna till andra arbetshem. Fastigheten Ödevata utarrenderades 1943 och försålles senare till dåvarande fängvårdsstyrelsen, som under åren 1955-1965 där drev en fångkoloni. Från 1943 och under ett antal år fungerade också Ödevata som annex till fängelset i Kalmar. Under åren 1943-1945 användes Ödevata även som flyktingförläggning.

